

Η κρίση της ΕΕ. Τάσεις και προοπτικές

της ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

Editorial

Η Σύνοδος της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) στην Μπρατισλάβα επιβεβαίωσε τη βαθιά και πολύπλευρη κρίση που αντιμετωπίζει το φιλόδοξο σχέδιο συνασπισμού δράσης του ευρωπαϊκού κεφαλαίου. Την πραγματικότητα αναγνώρισαν οι ίδιοι οι ηγετικοί παράγοντες της Ένωσης. Η *ιδεολογία του ευρωπαϊσμού*, που παρουσίαζε την ενοποίηση ως μονόδρομο και εκθειάζε τις ευρωπαϊκές αξίες, υψώνοντας την ΕΕ σε βάθρο κοινωνικού υποδείγματος, δέχεται εκ των ένδον ισχυρά πλήγματα αμφισβήτησης, ενώ η απαισιοδοξία είναι πλέον διάχυτη.

Εύγλωττη είναι η δήλωση του προέδρου του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Ντόναλντ Τουσκ (Donald Tusk): «Όλοι συμφωνήσαμε ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν είναι τέλεια, αλλά είναι ό,τι καλύτερο έχουμε, και τώρα πρέπει να διορθώσουμε τα λάθη μας και να προχωρήσουμε προς μια νέα κατεύθυνση». Στο ίδιο μήκος κύματος κινήθηκαν και οι τοποθετήσεις των άλλων κορυφαίων ηγετών της ΕΕ, με πιο χαρακτηριστική τη δήλωση του Φρανσουά Ολάντ (François Hollande), που μίλησε απερίφραστα για τον μεγάλο κίνδυνο διάλυσης που διατρέχει η ΕΕ: «Ο κίνδυνος διάλυσης της Ευρώπης ποτέ δεν υπήρξε τόσο μεγάλος. Μιλώ για την επιστροφή στα σύνορα, το τέλος της ελεύθερης μετακίνησης, την εγκατάλειψη του ευρώ». Ακόμα και η Άνγκελα Μέρκελ (Angela Merkel) παραδέχτηκε ότι «η ΕΕ βρίσκεται σε κρίσιμη κατάσταση».

Ίσως όμως η πιο σημαντική απόδειξη της μεγάλης ανησυχίας για τον κλονισμό

του «ευρωπαϊκού οικοδομήματος» να συνοψίζεται στο ίδιο το γεγονός ότι για πρώτη φορά έγινε μια σύνοδος που έθεσε το ερώτημα: «Έχει μέλλον η ΕΕ και υπό ποιες προϋποθέσεις?».

Ακόμη και αν υποθεθεί ότι η «κινδυνολογία» των Ευρωπαίων ηγετών διαπνέεται από κάποιον τόνο συναισθηματικής υπερβολής, ώστε να πιέσουν για τον προσανατολισμό της ΕΕ στην επιθυμητή γι' αυτούς κατεύθυνση, η πραγματικότητα επιβεβαιώνει ότι το σκάφος της ΕΕ κλυδωνίζεται εν μέσω διαρκούς θαλασσοταραχής.

Οι προσεγγίσεις που επιδιώκουν να ερμηνεύσουν τη σημερινή κρίση δίνοντας έμφαση σε συγκυριακούς και τυχαίους παράγοντες αποδεικνύονται επιδερμικές. Το αντίθετο συμβαίνει: Είναι τα *δομικά χαρακτηριστικά* αυτής της μορφής και τάσης καπιταλιστικής ολοκλήρωσης που δυναμιτίζουν τα θεμέλιά της. Όταν μέσα στην ίδια τη σύνοδο οι επιτελείς της ΕΕ κάνουν λόγο για αδυναμία να πειστούν οι ευρωπαϊκοί λαοί για την ευρωπαϊκή προοπτική εξαιτίας της μεγάλης όξυνσης των κοινωνικών ανισοτήτων, ομολογούν στην ουσία ότι η οξυμμένη κρίση της ΕΕ πηγάζει κυρίως από την άσβεστη και συνεχώς εξελισσόμενη (και μεταλλασσόμενη) αντίθεση συμφερόντων ανάμεσα στην εργατική τάξη κάθε χώρας-μέλους και στην αστική τάξη της χώρας της αλλά και στις συνασπισμένες αστικές τάξεις της ΕΕ. Η καπιταλιστική κρίση, η παρατεταμένη περίοδος «ισχνών αγελάδων», στην οποία ακόμη και μια «ανάπτυξη» της τάξης του 1% θε-

ωρείται επιτυχία, ενώ στο παρελθόν εθεωρείτο απλή «αναπήδηση της (ψόφιας) γάτας» μετά την πτώση της, δεν επιτρέπει παραχωρήσεις στο «κοινωνικό ζήτημα». Αντίθετα, απαιτεί κοινωνικό πόλεμο υψηλής έντασης.

Από τα μέσα της δεκαετίας του 1980, κυρίως ως αποτέλεσμα της κρίσης του 1973-74, εγκαινιάστηκαν οι νεοφιλελεύθερες καπιταλιστικές αναδιαρθρώσεις, που συνίστανται στην επίθεση ενάντια στις κατακτήσεις της εργατικής τάξης την περίοδο 1945-75. Η κρίση του 2007-08 επέτεινε επί τα χείρω τις αντιδραστικές αναδιαρθρώσεις εις βάρος των υποτελών τάξεων, ιδίως (αλλά όχι αποκλειστικά) στις χώρες της νότιας και ανατολικής Ευρώπης, που σταδιακά είχαν ενταχθεί στην ΕΕ παρά την έντονη ανισομετρία τους (εξαιρουμένης εν μέρει της Ισπανίας) με τις προηγμένες χώρες του Βορρά. Η επίταση των αντιμεταρρυθμίσεων στην κρίση του 2007-08 παρόξυνε τις αντιθέσεις και προκάλεσε την *έκρηξη της λαϊκής δυσaréσκειας* και την ανάπτυξη μαζικών αγώνων το πρώτο διάστημα. Οι αγώνες αναδιπλώθηκαν (χωρίς να εκλείψουν, ενώ περιπτώσιακά οξύνονται), λόγω προφανούς *έλλειψης συνολικής εναλλακτικής απάντησης* πέρα από την ΕΕ και τη λογική του κεφαλαίου, αλλά και λόγω ενσωμάτωσής τους σε ρεφορμιστικές και συντηρητικές πολιτικές στρατηγικές και τελικά σε κυβερνήσεις. Ωστόσο η λαϊκή οργή και διεκδίκηση εκφράζεται, έστω και με πλάγιους ή στρεβλούς τρόπους, σε ρεφορμιστικά, συντηρητικά ή και ακροδεξιά εγχειρήματα. Χαρακτηριστική έκφραση τέτοιας ιδιόμορφης εργατικής και λαϊκής επίδρασης αποτελεί το αποτέλεσμα υπέρ του Brexit.

Η πρόθεση των εργατικών και λαϊκών στρωμάτων να περιφρουρήσουν τα συμφέροντά τους μέσα από την αποχώρηση από την ΕΕ αποτέλεσε καθοριστικό παράγοντα νίκης του Brexit, έστω διαμεσολαβούμενη και ηγεμονευόμενη από συντηρητικές και εθνικιστικές αστικές δυνάμεις και τμήματα του κεφαλαίου. Μορφή πολιτικής παρέμβασης της εργατικής τάξης στην οξεία κρίση είναι και η έντονη κινητικότητα στο κομματικό σύστημα σε όλες τις χώρες της ΕΕ, με πλέον χαρακτηριστικές περιπτώσεις την Ελλάδα, την Ισπανία

και την Ιταλία: η συντριβή παραδοσιακών αστικών κομμάτων, η ανάδυση νέων, η έλευση στο προσκήνιο νέων ή/και η ενσωμάτωση άλλων αριστερών ρεφορμιστικών κομμάτων, η ποικιλία συμμαχιών ώστε να εξασφαλίζεται η χειραγώγηση των οργύλων και ταλανιζόμενων μαζών στο σύστημα.

Με την αντίθεση αυτή συνδέονται, αλλά και επηρεάζονται, οι *αντιθέσεις των αστικών τάξεων των ξεχωριστών χωρών* μεταξύ τους. Προσπαθούν να αυξήσουν τα κέρδη τους στον ανταγωνισμό τους εντός της ΕΕ, αλλά και εκτός αυτής. Οξύνθηκαν οι αντιθέσεις με τη γερμανική αστική τάξη, που απέκτησε ανταγωνιστικό πλεονέκτημα με τις αντιμεταρρυθμίσεις της «Ατζέντας 2000». Οι αστικές τάξεις έχουν συμμαχήσει με τη γερμανική αστική τάξη για να υπηρέτησουν τα συμφέροντά τους και δευτερευόντως για να εξασφαλίσουν κάποιες παραχωρήσεις για τις χειμαζόμενες στην κρίση υποτελείς τάξεις, ώστε να περισώσουν την πολιτική τους νομιμοποίηση και «σταθερότητα» των πολιτικών συστημάτων κυριαρχίας. Ταυτόχρονα, προσπαθούν να εξασφαλίσουν καλύτερη θέση για τα κεφάλαιά τους στον ανταγωνισμό με τη Γερμανία και μεγαλύτερη αυτοτέλεια στη διαμόρφωση της πολιτικής τους από τους ευρωενωσιακούς θεσμούς της ΕΕ. Η εντεινόμενη ανισομετρία υπέρ της Γερμανίας στην ΕΕ και η προσπάθεια των κρατών-μελών να την αμβλύνουν οξύνουν το σύνολο των εντός ΕΕ αντιθέσεων, παράγοντες που έχουν το δικό τους μερίδιο συμβολής στο αποτέλεσμα για το Brexit.

Παράλληλα, οξύς είναι και ο *ενδοϊμπεριαλιστικός ανταγωνισμός* μεταξύ ΕΕ και άλλων ιμπεριαλιστικών κέντρων, ταυτόχρονα με την ενίσχυση της συνεργασίας και της αλληλεξάρτησής τους. Η ΕΕ χάνει θέσεις στην παγκόσμια αγορά –τις οποίες αποσπά ιδίως η Κίνα– την ίδια στιγμή που η ισχυρή διασύνδεσή της με τις οικονομίες της Κίνας, των ΗΠΑ και της Ρωσίας, σε περίπτωση υποχώρησής τους ή κρίσης, θα επιφέρει και στην ΕΕ τις επιπτώσεις αυτών των φαινομένων, όπως συνέβη στην κρίση του 2007-08, που «μετανάστευσε» στην ΕΕ από τις ΗΠΑ. Μέσα στην αρένα των αντιπαραθέσεων, το τοπίο της ΕΕ

αποσαθρώνεται, χωρίς να λείπουν, φυσικά, οι αντιστάσεις: Οι ΗΠΑ απαντούν στις αποκαλύψεις της ΕΕ περί φοροαποφυγής της Apple και στην επιβολή προστίμων βγάζοντας στην επιφάνεια τα προβλήματα της Deutsche Bank, που κλονίζεται. Κινέζοι και Ινδοί αγοράζουν πολυεθνικές της ΕΕ και στήνουν προγεφυρώματα, ενώ η συζήτηση για τη Διατλαντική Εμπορική και Επενδυτική Συνεργασία (Transatlantic Trade and Investment Partnership – ΤΤΙΡ) καρκινωβατεί, κυρίως λόγω αντιδράσεων της Γαλλίας.

Τα κράτη-μέλη της ΕΕ ομαδοποιούνται σε τρεις κυρίως κατευθύνσεις:

► Ο πρώτος πόλος συγκροτείται από την *Ομάδα του Βίσεγκραντ* (Πολωνία, Ουγγαρία, Τσεχία, Σλοβακία). Τάσσεται υπέρ της μεγαλύτερης αυτοτέλειας των κρατών-μελών από τους ευρωενωσιακούς θεσμούς και τα όργανα της ΕΕ. Οι χώρες αυτές δεν απορρίπτουν την ενοποίηση, προς το παρόν τουλάχιστον, αλλά την εμβάθυνσή της που ενισχύει την κυριαρχία της Γερμανίας εις βάρος της αυτοτέλειας των κρατών-μελών. Στην ίδια κατεύθυνση κινούνται τα *εθνικιστικά, ακροδεξιά και φασίζοντα κόμματα*. Διακηρύσσουν την «Ευρώπη των Εθνών», την αυξημένη εθνική αυτοτέλεια και την αποχώρηση. Προβάλλουν ένα «εθνικολαϊκό» προσώπιο, κερδίζοντας δημοφιλία με την αξιοποίηση της αναπόφευκτης αντίθεσης παγκοσμιοποίησης-εθνικισμού, των προβλημάτων της μετανάστευσης, της λιτότητας, του ηγεμονισμού της Γερμανίας. Εκμεταλλεύονται ασφαλώς και την απουσία μιας ισχυρής αντικαπιταλιστικής κομμουνιστικής Αριστεράς, που να προτείνει στους λαούς μια κατανοητή στη συνείδησή τους ριζοσπαστική εναλλακτική εξόδου από την κρίση και την ΕΕ.

► Η *Σύνοδος των κρατών-μελών του Νότου της ΕΕ* αποτύπωσε την τάση για μια πιο «κοινωνική, δημοκρατική και αναπτυξιακή Ευρώπη», που θα προωθήσει την αναδιανομή και τη σύγκλιση. Αυτοπροβάλλονται ως δυνάμεις προοδευτικές, που αντιπαρατίθενται στις συντηρητικές δυνάμεις της ΕΕ, οι οποίες εμμένουν στην πολιτική της λιτότητας.

Υποστηρίζουν ότι η αλλαγή του συσχετισμού μεταξύ προόδου και συντήρησης στην ΕΕ υπέρ της πρώτης θα ωθήσει την ΕΕ σε προοδευτική κατεύθυνση. Αυτό το ρεύμα ηγεμονεύεται από την παλαιά και νεόκοπη *Σοσιαλδημοκρατία*, η οποία, σε τελευταία ανάλυση, επιχειρεί να μεταμφιέσει την επιδίωξη των κεφαλαίων αυτών των χωρών να βελτιώσουν τη θέση και την ανταγωνιστικότητά τους έναντι του γερμανικού, κυρίως, καπιταλισμού με ένα διαφοροποιημένο *μείγμα της ίδιας νεοφιλελεύθερης διαχείρισης*, για να την εμφανίσει στις μάζες ως προοδευτική υπέρβαση της ισχύουσας αντιδραστικής πολιτικής.

► Τρίτη και ηγεμονεύουσα ομαδοποίηση είναι αυτή της *Γερμανίας και του βόρειου πυρήνα αντίστοιχων χωρών*. Ευνοούν μια κάποιου τύπου εμβάθυνση της ενοποίησης, η οποία στο πλαίσιο του ολιγαρχικού πολιτικού μορφώματος της ΕΕ σαφώς θα ενισχύσει το βαθμό επιβολής της Γερμανίας επί των κρατών-μελών. Την ίδια στιγμή αποκρούουν την προώθηση της ενοποίησης όπως την επιθυμούν οι «Νότιοι», με ανάληψη των χρεών τους, ευνοϊκότερη χρηματοδότηση για την ανάπτυξή τους και ισχυρή ενίσχυση της ανταγωνιστικότητάς τους.

Το παζλ των αντιθέσεων φαίνεται πως οδηγεί σε ένα υβρίδιο προωθημένης ενοποίησης και Ευρώπης πολλών ταχυτήτων, συναινώντας σε επιμέρους παραχωρήσεις προς τους «Νότιους». Είναι αβάσιμη η προσδοκία για προοδευτική μετεξέλιξη της ΕΕ ως αντίδραση στην πίεση των δεξιών λαϊκιστών, που σε βαθμό επικινδυνότητας ενισχύονται, αλλά και των σοσιαλδημοκρατών του Νότου, ιδίως, που πιέζουν για τη βελτίωση της θέσης των αστικών τάξεων των χωρών τους με σχετική μόνον άμβλυση της λιτότητας, που καταδυναστεύει τις υποτελείς τάξεις.

Όχι μόνο η Ακροδεξιά, αλλά και το σύνολο του αστικού κόσμου στις χώρες της ΕΕ θέτουν τη μετανάστευση σε ρόλο «αποδιοπομπαίου τράγου», εμφανίζοντας ειδικά τη μαζική εισροή προσφύγων από τις εμπόλεμες ζώνες ως συγκυριακό, εξωγενή παράγοντα δημιουργίας κρίσης και απειλής για το «ευρωπαϊκό οικοδόμημα». Η ευρωπαϊκή καπιταλιστική ολο-

κλήρωση αποδεικνύεται ανίκανη να διαχειριστεί τις ίδιες τις συνέπειες (και τις επιτυχίες) του ληστροικού ιμπεριαλιστικού της ρόλου σε γεωστρατηγικό επίπεδο. Ενώ διεκδικεί το «δικαίωμα» στη ληστεία των πόρων σε δεκάδες χώρες, ειδικά στη Μέση Ανατολή, ενώ σκορπίζει φτώχεια και απόγνωση σε εκατομμύρια ανθρώπους, σε συμμαχία με υποτελή τοπικά αντιδραστικά καθεστώτα, ενώ τροφοδοτεί τη μηχανή του φονικού πολέμου και συμμετέχει άμεσα σε αυτή, διαλύοντας χώρες και λαούς, αδυνατεί να αντιμετωπίσει την πλημμυρίδα των συνεπειών στο εσωτερικό της.

Είναι αναμφισβήτητο ότι η ΕΕ βρίσκεται σε κρίσιμο σταυροδρόμι. Ωστόσο, ακόμη και αν βαθύνει η σημερινή της κρίση, ακόμη και αν υπάρχουν κι άλλα Brexit, αυτά θα οδηγήσουν όχι σε διάλυση αλλά σε *αντιδραστική ανασυγκρότηση*. Η τάση προς ολοκλήρωση (και όχι η συγκεκριμένη μορφή της ολοκλήρωσης την οποία αποτελεί η ΕΕ) αποτελεί εγγενή «νόμο» του καπιταλισμού. Η τάση της ενοποίησης συγκρούεται με την τάση της αποσύνθεσης, ωστόσο εξακολουθεί να ηγεμονεύει. Θα ακολουθήσουν μετά την πρώτη διδάξασα Α. Βρετανία και άλλες αποσχίσεις; Όλα είναι πιθανά.

Ο ηγετικός πυρήνας της ΕΕ δεν μοιρολογεί, αλλά ετοιμάζει την «απάντησή» του. Ο χαρακτήρας της αντίδρασης αποτυπώνεται ήδη στην απόφαση της Συνόδου της Μπρατισλάβα, αν και έχει περιτυλιχθεί στο «νέο όραμα για την Ευρώπη». Και οι τρεις προτεραιότητες του οδικού χάρτη της Μπρατισλάβα (ασφάλεια συνόρων, εσωτερική ασφάλεια, ανάπτυξη) έχουν *επιθετικό χαρακτήρα*.

Η «προστασία των συνόρων» της ΕΕ με τη δημιουργία εντός του 2016 συνοριοφυλακής και ακτοφυλακής, σε συνδυασμό με τα ήδη υπάρχοντα στις μεθοριακές χώρες τείχη, θα αποτελέσει αδιαπέραστο φραγμό για τους μετανάστες και τους πρόσφυγες, αποκλείοντάς τους στις εμπόλεμες περιοχές, σε πολύνεκρα ναυάγια και στα κολαστήρια της Τουρκίας, τα οποία θα επιδοτεί η «πολιτισμένη» Ευρώπη.

Σε προτεραιότητα για την εσωτερική ασφάλεια αναγορεύεται η καταπολέμηση της «τρομοκρατίας», η ενίσχυση των

μηχανισμών και των μέτρων καταστολής, η ανταλλαγή πληροφοριών, ο αυστηρός έλεγχος των συνόρων.

Για την εξωτερική ασφάλεια («άμυνα») της Ευρώπης, λόγω του «επικίνδυνου γεωπολιτικού περιβάλλοντος», προωθείται –όχι χωρίς αντιθέσεις– η δημιουργία ευρωστρατού, που σηματοδοτεί τις προθέσεις των ιμπεριαλιστών της ΕΕ για πιο δυναμικές επεμβάσεις στις κρίσιμες γεωπολιτικές περιοχές, αλλά και για την ενίσχυση της θέσης της ΕΕ ως παγκόσμιας δύναμης.

Τρίτη προτεραιότητα είναι η ανάπτυξη, που ουσιαστικά αποτελεί συνέχεια και κλιμάκωση του «Πακέτου Γιούνκερ». Το πακέτο αυτό, όπως και η ποσοτική χαλάρωση Ντράγκι, ενισχύει το κεφάλαιο, το οποίο είτε κάνει επενδύσεις είτε ασκείται σε χρηματιστηριακά παίγνια, και στόχο έχει την αύξηση των δικών του κερδών, χωρίς βέβαια ουσιαστική βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των εργαζομένων ή τη δημιουργία θέσεων εργασίας. Θα είναι μια αιματηρή ανάπτυξη, καθώς θα χτιστεί πάνω στο έδαφος της αντιμετώπισης του ελλείμματος ανταγωνιστικότητας και με τα υλικά της απορρύθμισης των εργασιακών σχέσεων και της περικοπής του εργατικού κόστους. Σε αυτή την προοπτική, η αντίθεση κεφαλαίου και εργασίας δεν θα αμβλύνεται αλλά θα οξύνεται σε ένα εργασιακό και κοινωνικό περιβάλλον που θα μοιάζει όλο και περισσότερο με αυτό της Κίνας, παρά τις φιοριτούρες για τα ευρωπαϊκά ιδεώδη.

Ακόμη και αυτή η «προοδευτική μετάλλαξη» της ΕΕ, όπως την επαγγέλλεται η *νεοκείνσιανή προσέγγιση*, αποκλείεται, διότι οι νεοφιλελεύθερες αναδιαρθρώσεις τις οποίες προωθεί το κεφάλαιο (ιδιωτικοποιήσεις, εμπορευματοποίηση των πάντων, καταβάρθρωση του κοινωνικού κράτους) έχουν πάγιο και στρατηγικό χαρακτήρα. Αποβλέπουν στην αντιμετώπιση των διαρθρωτικών προβλημάτων του καπιταλισμού (υπερσυσσώρευση κεφαλαίου, πτωτική τάση του μέσου ποσοστού κέρδους), τα οποία ανέδειξαν η κρίση του 1973-74 και οι μετέπειτα μεγάλες καμπές. Μετά το 1983 ακολούθησε μια μερική ανάκαμψη της κερδοφορίας. Η κρίση του 2007-08 όξυνε εκ νέου την κρίση κερδο-

φορίας. Στη σύγχρονη φάση οι καπιταλιστικές οικονομίες δεν έχουν ανακάμψει από την κρίση. Κυριαρχεί η αναμικτή ανάπτυξη και η ανεπαρκής κερδοφορία, που πλήττει περισσότερο την ΕΕ και λιγότερο τις ΗΠΑ και την Κίνα. Η ΕΕ σε αντίθεση με τις ΗΠΑ επέμεινε στην *αυστηρή νομισματική και δημοσιονομική πολιτική*. Αυτή η επιλογή εντείνει την επίθεση εναντίον της εργατικής τάξης, των μεσαίων στρωμάτων και των αδύναμων κεφαλαίων. Η ΕΕ με τα μέτρα Ντράγκι και Γιούνκερ πραγματοποιεί μια άτολμη στροφή στην ποσοτική χαλάρωση, χωρίς όμως άμβλυνση της δημοσιονομικής αυστηρότητας και της λιτότητας, ώστε να υπάρξει κάποια βελτίωση στο βιοτικό επίπεδο των υποτελών τάξεων. Είναι χαρακτηριστικό ότι η Α. Μέρκελ επικρότησε τις δηλώσεις Γιούνκερ για την ανάγκη τόνωσης της ανάπτυξης, αλλά κατέστησε σαφές ότι δεν υπάρχει περίπτωση αναθεώρησης της αυστηρής δημοσιονομικής πολιτικής, ότι «δεν γίνεται λόγος για παραβίαση των κανόνων» του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης, όπως είχε ζητήσει ο Έλληνας πρωθυπουργός.

Η αναταραχή και οι οξυνόμενες αντιθέσεις αναθερμαίνουν και τη συζήτηση στους κόλπους όλων των πολιτικών και ιδεολογικών ρευμάτων, συμπεριλαμβανομένης της κομμουνιστικής και της ευρύτερης Αριστεράς, για τη θέση τους έναντι της ΕΕ.

Η λεγόμενη «κυβερνώσα Αριστερά» κάνει λόγο για αξιοποίηση των ενδοκαπιταλιστικών αντιθέσεων, στοχεύοντας να προσδώσει προοδευτικό επίχρισμα στη νεοφιλελεύθερη πολιτική της.

Ξεχωριστή πολιτική και θεωρητική σημασία έχει η παρέμβαση υπεράσπισης της ΕΕ (και στήριξης του ΣΥΡΙΖΑ) που έκανε ο γνωστός Ιταλός διανοούμενος Αντόνιο Νέγκρι (Antonio Negri). Ασκώντας κριτική στις αριστερές δυνάμεις και στους διανοούμενους που ζητούν την έξοδο και τη διάλυση της Ευρωζώνης και της ΕΕ, χαρακτηρίζει αυτές τις δυνάμεις σχετικά «εθνικιστικές», «που δεν κατανοούν ότι μ' αυτήν τους τη συμπεριφορά δεν κάνουν τίποτε άλλο παρά να βοηθούν την ανάπτυξη της Δεξιάς». Εκτιμώντας ότι ο ΣΥΡΙΖΑ αποτελεί «μια σημαντική εμπειρία ανανέωσης της ευρωπαϊκής ελπί-

δας», φρονεί ότι θα μπορέσει να οδηγήσει την Ελλάδα στην ανάκαμψη μόνο αν ανακάμψει και το κομμουνιστικό κίνημα στην Ευρώπη και προσφέρει διεθνιστική βοήθεια στο ελληνικό κίνημα.

Η τοποθέτησή του όχι μόνο επιβραβεύει μια νεοφιλελεύθερη κυβερνητική πολιτική, αλλά προσφέρει και αριστερό άλλοθι στην οποιαδήποτε εκδοχή Αριστεράς που φενακίζεται και φενακίζει για τη δυνατότητα προοδευτικού μετασχηματισμού της ΕΕ. Μάλιστα, ο Α. Νέγκρι υπερθεματίζει με έναν ιδιότυπο «συστημικό ριζοσπαστισμό», θεωρώντας την ΕΕ προνομιακό πεδίο για τον ριζοσπαστικό αγώνα, καθώς δηλώνει ότι: «Ο κομμουνιστικός αγώνας σήμερα είναι εφικτός μόνο σε ευρωπαϊκό επίπεδο»!

Οι αντιλήψεις αυτές δεν είναι πρωτότυπες σε ό,τι αφορά την κλασική «ευρωπαϊκή Αριστερά». Στην περίπτωση ωστόσο του Α. Νέγκρι αποκτούν μια ξεχωριστή διάσταση καθώς αναδεικνύουν τις επιπτώσεις των θεωρητικών μετακομμουνιστικών προσεγγίσεων, ενδεδυμένων με ριζοσπαστικό και συχνά μεταμοντέρνο μανδύα. Διότι είναι αλήθεια πως τουλάχιστον από το 2000 οι Αντόνιο Νέγκρι και Μάικλ Χαρντ (Michael Hardt) με το βιβλίο τους *Αυτοκρατορία* είχαν φροντίσει να εξαφανίσουν τον ιμπεριαλισμό και, ακόμη περισσότερο, γενικά τον σύγχρονο καπιταλισμό, τοποθετώντας στη θέση τους την Αυτοκρατορία. Κάθε άλλο παρά για γλωσσικό συμβιβασμό επρόκειτο, καθώς η τελευταία παρουσιάστηκε αποσυνδεδεμένη από τα ουσιαστά χαρακτηριστικά του κόσμου του κεφαλαίου, ως σχεδόν άρατη, αποκεντρωμένη και αποεδαφικοποιημένη. Χωρίς κέντρα εξουσίας και «Ρώμη», η ανάπτυξη μιας «διεθνοποιημένης πολιτικής δομής» ως σχεδόν αυτόματη συνέπεια μιας ανεπίστρεπτης «παγκοσμιοποιημένης οικονομικής δομής» παρουσιάστηκε περίπου ως μια ταραχώδης, συγκρουσιακή, αλλά όμορφη περιπέτεια της σύγχρονης «μετακαπιταλιστικής εποχής». Η ανάλυση αυτή με μαγικό σχεδόν τρόπο απάλειψε τον κίνδυνο του πολέμου τον οποίο γεννά ο ενεργός και αναπτυσσόμενος ενδοκαπιταλιστικός ανταγωνισμός και –ακόμη χειρότερα– είδε στην εργασιακή απορρύθμιση και κινητικότητα («νομαδι-

σμός»), μαζί και στα προσφυγικά κύματα, όχι την επίθεση στην εργατική τάξη και στους λαούς, αλλά «τάσεις απελευθέρωσης» και «κίνησης του πλήθους». Εντέλει η λεγόμενη «παγκοσμιοποίηση», δηλαδή η πάντα ανολοκλήρωτη τάση προς καπιταλιστικές ολοκληρώσεις, θεωρήθηκε ως μια αντικειμενική διαδικασία, που παρέχει «τους σπόρους της κομμουνιστικής διεθνοποίησης», υπό την προϋπόθεση, φυσικά, της «αναγκαίας επανακατεύθυνσης». Με αυτό το σκεπτικό άλλωστε ο Α. Νέγκρι είχε στηρίξει ανοιχτά την πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το λεγόμενο «Ευρωσύνταγμα», το οποίο όπου έγινε δημοψήφισμα απορρίφθηκε.

Στο ανά χείρας δεύτερο τεύχος της περιοδικής πολιτικής και θεωρητικής έκδοσης *Τετράδια Μαρξισμού*, επιχειρούμε να αναπτύξουμε σημαντικές πλευρές της θεωρητικής συζήτησης –χωρίς βεβαίως να τις εξαντλούμε– γύρω από το χαρακτηρισμό και τις τάσεις ακόμα πιο αντιδραστικής εξέλιξης της ΕΕ, ενώ ταυτόχρονα γίνονται παρεμβάσεις για τα ευρύτερα θεωρητικά θέματα της σχέσης εθνικού-διεθνικού και εθνικού-ταξικού.

Η συζήτηση αυτή δεν τροφοδοτείται μόνο από τις εξελίξεις στην ΕΕ, αλλά και από το σημαντικότατο πολιτικό δεδομένο του ενταφιασμού –προσωρινού σίγουρα– της δυνατότητας νικηφόρας αναμέτρησης με την αστική μνημονιακή πολιτική στην Ελλάδα, εξαιτίας της κατίσχυσης της λεγόμενης ευρωπαϊκής πολιτικής στρατηγικής ΣΥΡΙΖΑ και της πολιτικής επιλογής της κυβέρνησης ΣΥΡΙΖΑ-ΑΝΕΛ για «πάση θυσία παραμονή στην Ευρωζώνη και την ΕΕ».

Η αντικαπιταλιστική κομμουνιστική Αριστερά, παρά τις σημαντικές θεωρητικές κατακτήσεις και τις ορθές πολιτικές επισημάνσεις της για το χαρακτήρα της ΕΕ και την ανάγκη του στόχου της *αποδέσμευσης* από αυτήν ως κρίκου για την επανάσταση και τη μετάβαση στη σοσιαλιστική, κομμουνιστική κοινωνία, εμφανίζει αδυναμίες πολιτικής και θεωρητικής προετοιμασίας για τη σημερινή τμή των εξελίξεων στην Ελλάδα και στην ΕΕ. Αποδεικνύεται ότι η συλλογιστική ΣΥΡΙΖΑ δεν αποτελούσε μόνο μια πολιτική προσέγγιση σε βασικά στρατηγικά ζητήματα προς όφελος της «άμεσης απάντησης», αλλά είχε και ένα

πολύ σημαντικό θεωρητικό πλαίσιο, ειδικά στο ζήτημα της καπιταλιστικής ολοκλήρωσης, που εν πολλοίς υποτιμήθηκε. Η συμβολή στην ανασκευή αυτού του ελλείμματος είναι ένας από τους βασικούς στόχους του τρέχοντος τεύχους.

Έχουμε επίγνωση ότι η ανάπτυξη θεωρητικών και πολιτικών εργαλείων μάχης απέναντι σε μια ΕΕ σε κρίση και ταυτόχρονα σε παροξυσμό αντεργατικής επίθεσης πρέπει να συμβαδίζει με τη θετική επεξεργασία και προβολή μιας σύγχρονης κομμουνιστικής διεθνοιστικής στρατηγικής, με δύο ακρογωνιαίες αφετηρίες. Κέντρο αναφοράς οφείλει να αποτελεί η εργατική *ταξική προσέγγιση* και η ανάγκη της χειραφέτησης της εργασίας από τα καπιταλιστικά δεσμά, σε αντίθεση με τις διαταξικές, κοσμοπολιτικές και εθνικιστικές θεωρήσεις. Ταυτόχρονα, το «εθνικό πεδίο» νοείται ως η «αρένα της επανάστασης» σε κάθε χώρα της ΕΕ με συνολικό κοινωνικό και διεθνοιστικό ορίζοντα, σε αντίθεση με θεωρήσεις (αδύνατης) ταυτόχρονης διάλυσης ή ανατροπής της μετά την επανάσταση. Με άλλα λόγια, η πρόταξη της ρήξης με την ΕΕ και του στόχου της αποδέσμευσης από αυτήν αποτελεί την άκρως *αναγκαία συνθήκη εκκίνησης*, αλλά *όχι και ικανή* για μια σύγχρονη επαναστατική κομμουνιστική προοπτική.

Οι αστικές πολιτικές δυνάμεις στην Ελλάδα επιχειρούν να παρουσιάσουν το ιδιοτελές ταξικό «Ναι στην ΕΕ» και τη βάρβαρη πολιτική της ως ένα δήθεν ρομαντικό «Ναι στην Ευρώπη». Ψεύδονται, διότι είναι ακριβώς το αντιδραστικό οικοδόμημα της ΕΕ που ενταφιάζει την Ευρώπη των κοινωνικών επαναστάσεων και των μεγάλων τομών στην επιστήμη και στον πολιτισμό, την Ευρώπη της αλληλεγγύης και της ειρηνικής συνύπαρξης των εργαζομένων και των λαών. Αντίθετα, το σαφές και αδιαπραγμάτευτο «Όχι στην ΕΕ» είναι που τιμά τις καλύτερες παραδόσεις των αγώνων των λαών της, καθώς και την προοπτική της Ευρώπης της ειρήνης και του σοσιαλισμού, από τον Ατλαντικό μέχρι τα Ουράλια, που θα φωτίσει με το παράδειγμα της συναδέλφωσης των εργαζομένων και των λαών της ολόκληρο τον κόσμο.

Οκτώβριος 2016